

Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Türk-Kültür Öğelerinin Kullanımı *The Use of Turkish-Cultures' items from the Social Sciences Course Books*

Öğr. Gör. İskender DAŞDEMİR*
Dr. Öğr. Üyesi Saadet TEKİN**

Özet

Sosyal bilgiler öğretiminde ders kitapları önemli bir eğitim öğretim aracıdır. Sosyal bilgiler öğretiminde ders kitaplarının kullanımı, öğrencilere topluma uyum sağlama noktasında bilgi ve beceriler kazandırırken öğrencide geçmiş ve gelecek arasında bir bağ kurduğunu amaçlamaktadır. Birey sosyal bir varlıktır ve bireyin sosyalleşmesi için içinde yaşadığı toplumun geçmişten getirdiği kültür öğelerini bilmesi ve ona göre toplumla ilişki kurması beklenir. Bu bağlamda sosyal bilgiler ders kitapları, Türk-kültür öğelerini içinde barındırmalıdır. Bireyin toplumla uyumlu bir ilişki kurması, içinde yaşadığı toplumun örf, adet, gelenek, görenek, tutum, değer ve yargılarını bilmesine bağlıdır. Hiç şüphesiz sosyal bilgiler dersi toplum ve topluma ait olan kültürü de yansıtan bir öğretim programı olarak ders kitaplarında da Türk kültüründen izler taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerine göre Türk kültür öğelerinin neler olduğunu, sosyal bilgiler ders kitaplarında hangi Türk kültür öğelerine yer verilmesi gerektiğini ve sosyal bilgiler ders kitaplarında hangi Türk-kültür öğelerine yer verildiğini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırma grubu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında İzmir ilinin Bornova ilçesinde görev yapan 13 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Veriler açık uçlu soru formu ile toplanmıştır. Veriler, içerik analizi ile analiz edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler dersi, Sosyal bilgiler ders kitabı, Türk-Kültür öğeleri, Yapılandırmacılık.

Abstract

Social studies' course books are an important educational and teaching tool. The use of course books in social studies teaching aims to establish a connection between the past and the future in the student while gaining knowledge and skills for adapting the society. The individual is a social entity and it is expected that the society in which the individual lives for the socialization of the individu-

* Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İskender.dasdemir@ege.edu.tr.

** Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, saadet.tekin@ege.edu.tr.

al knows the cultural items that was brought from the past and establishes relations with the society accordingly. In this context, social studies course books should contain Turkish-culture items. The individual's ability to establish a harmonious relationship with the community depends on knowing the customs, attitude, values and judgments of the society in which he lives. There is no doubt that the social studies course is a teaching program that reflects the culture belonging to society and collective as well as traces of Turkish-culture in course books. The aim of this research is to determine what Turkish culture items are, which Turkish culture items should be included and which Turkish culture items are included in social studies course books according to social studies teachers. Qualitative research model has been used for this purpose. The research group consists of 13 social studies teachers working in the province of Bornova in İzmir in the academic year of 2017-2018. The data were collected through an open-ended questionnaire. The data were analysed by content analysis.

Keywords: Social Sciences Course, Turkish Culture Items, Constructivism, Social Sciences Course Book.

Toplumdan ve toplumu oluşturan bireylerin yaşamlarından bağımsız düşünülmemeyen kültür, bireylerin hayatlarıyla iç içe hatta hayatlarının kendisidir. İnsanların hayatında varolan yeme içme alışkanlıklarından tutun da eğlenme, giyim kuşam, cenaze, yas, alet, araç gereç, mimari, edebi eser gibi insanların ortaya koydukları değerler bütünüdür kültür (Eröz 1969). Kültür toplumun tamamının yaşantıları ve değerleriyle ilgilidir. Toplum olarak olayları algılayışımız olaylar karşısında gösterdiğimiz reaksiyonlar, duygu, düşünce, tutum ve değerlerimiz, inancımız, ekonomimiz, tarihimiz, dilimiz gibi toplumsal yapıyı oluşturan öğelerin şekillenmesine yardımcı olan ve tüm bunların kendisi olan kavramdır kültür (Talas 2005).

Kültür bir yandan toplumu toplum yapan öğeleri oluştururken diğer yandan da tek tek bireylerin hayatlarını etkileyerek toplumun kendisi olur. Çünkü toplumu oluşturan o toplumda yaşayan bireylerdir. Toplumdaki bireylerin dil, din, inanç, giyim kuşam, eğlence, araç gereç, mimari, gibi özellikleri toplumun özellikleri haline gelir. Bir arada yaşayan insanların toplum olabilmek için milli birlik ve milli beraberliğe ihtiyaçları vardır. Milletler birlikte beraberce yaşayabilmek için kendilerini bir arada tutan öğeleri yani kültürlerini gelecek genç kuşaklara aktararak bu birlik ve beraberliği garanti altına almış olurlar. Kültür aktarımı milletler için hayati öneme sahiptir. Bu bağlamda kültür aktarımını yapmak var olmaktır. Bu varoluşu milletler iki şekilde sağlarlar; birincisi eğitimidir. Eğitimle okul içinde ve okul dışında ortak tarih, ortak bilinç, ortak coğrafya şuuru öğretilir ve genç nesillerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlayabilmesi için gerekli olan bilgi beceri değer ve tutumlar verilir. İkincisi ise toplumda yaşanacak her

şey için ortak bir iletişim aracı yani toplumun tamamı için geçerli olan dildir (Güfta ve Kan 2011). Bu bağlamda düşünüldüğünde hem eğitim hem de dil ile ilgili birinci dereceden yakın ve ilgili olan materyal ders kitapları olmaktadır.

Ders kitapları toplumun her kesimi tarafından anlaşılan ortak dili kullanan bir kültür aracıdır. Bu ortak dillerden birisi de toplumu yetiştiren eğitim kurumlarında kullanılan ders kitaplarıdır. Özellikle de sosyal bilgiler ders kitaplarıdır. Sosyal bilgiler dersleri ilköğretimde hayat bilgisi dersinin devamı niteliğinde olup en önemli amaçlarından birisi de bireyin toplumsallaşmasına yardımcı olmak ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlaması için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmaktır. Yeni sosyal bilgiler programında, sosyal bilgilere özgü amaçlara bakıldığında ders kitaplarının kültür aktarım amacıyla kullanılmasına özgü özel amaçlar amaçlanmıştır (MEB 2018);

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
- Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
- Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
- Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
- Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
- Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
- Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
- Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
- Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,

- Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
- Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
- Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
- Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
- Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
- İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
- Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
- Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
- Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır.

Sosyal bilgiler dersine özgü amaçlara bakıldığında; amaçlarda, bireylere topluma uyum sağlama adına verilecek bilgi, beceri, değer ve tutumlara yer verildiği görülmektedir. Tüm bu amaçları kazandırmada ise en önemli materyallerden birisi de ders kitaplarıdır. Ders kitaplarında Türk kültür öğelerinin verilmesinin en önemli amacı gelecek kuşaklara kültür aktarımı yapmaktır ve gelecek nesillere içinde yaşadığı toplumun kültürünü benimseterek uyum sağlamaktır. Bu anlamda eğitimde ders kitapları özellikle sosyal bilgiler ders kitapları toplumun birlik ve beraberliği için kültür aktarımında önemlidir. Bu bağlamda çalışma da sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılan Türk kültür öğelerini öğretmenlerin görüşünü ne göre "Türk kültür öğeleri nelerdir, sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunması gereken öğeler nelerdir ve sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan öğeler nelerdir" sorularına göre öğretmen görüşlerini alarak ders kitaplarındaki eksik olan Türk kültür öğelerini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma deseni benimsenerek gerçekleştirilmiştir. Veri toplama ve yorumlama sürecinde nitel araştırma desenlerinden gerçek durum çalışması (Intrinsic Case Study) olarak desenlenmiştir. Gerçek durum çalışmaları tek bir duruma odaklanan çalışmalardır. Odaklanan durum başka durumlarla aynı temsil özelliğine sahip olmasına rağmen kendi özelliği ve sıradanlığı içinde alınır ve değerlendirilir. Gerçek durum çalışmalarında teori geliştirilmez ve soyut ve genel fenomenleri açıklamak amaç edinilmez (Kaplan 2013).

Çalışma grubu

Bu nitel çalışmada katılımcılar, maksimum varyasyon amaçlı olarak seçilmiştir. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılan Türk kültür öğelerine ilişkin görüşlerini etkileyebileceği düşünülen mezun olunan üniversite bölümü, Kıdem farklı sınıf düzeylerinde ders verme vb. varyasyonlar dikkate alınarak gönüllü katılımcılar belirlenmiştir. Örneklem boyutu genelde fenomenoloji çalışmalarda 7-10 katılımcıdan oluşurken (Yıldırım ve Şimşek 2011); bu çalışma veri doygunluğuna ulaşabilmek için 13 sosyal bilgiler öğretmeni ile yürütülmüştür.

Araştırmadaki öğretmenler (Öğretmen –Ö1,Ö2, Ö3Ö13 farklı üniversitelerden mezun olup İzmir ilindeki farklı devlet okullarının farklı düzeylerindeki sınıflarda derse girmekte (5. Sınıf, 6. Sınıf, 7. Sınıf, 8. Sınıf) olan ve eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerdir. Öğretmenlerin öğretim deneyimleri 5 yıl ile 23 yıl olarak değişmektedir. Bütün öğretmenler farklı zamanlarda öğrenme ve öğretim üzerine hizmet içi eğitimler almışlardır. Ders verdikleri sınıflardaki öğrenci sayısı 20-34 arasında değişmektedir.

Verilerin toplanması

Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan 3 tane açık uçlu sorulardan oluşan anket ile toplanmıştır. Anketin oluşturulmasında literatürden ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. Biri ege üniversitesinde öğretim üyesi olan alan uzmanı, aynı üniversiteden bir ölçme değerlendirme uzmanı ile sinop üniversitesinde görevli olan bir program geliştirme uzmanı olmak üzere Toplam üç uzman görüşü alınmış, 3 öğretmen ile ön uygulaması yapılmıştır. Ön uygulama sonucunda bazı anlamsal düzenlemeler yapıldıktan sonra forma son şekli verilmiştir.

Verilerin analizi

Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde, içerik analizi kullanılmıştır. Anketteki açık uçlu sorulara verilen yanıtlar, bilgisayar ortamında yazıldıktan sonra içerik analizi yapılmıştır. Analizde verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamaları izlenmiştir.

Ham veriler normal sayfa yapısında (alt, üst, sol ve sağ 2,5 cm) Times New Roman yazı karakterinde 12 punto ve 1,5 satır aralığında toplam 10 sayfa 2229 karakterden oluşmaktadır. İki ayrı araştırmacının kodlaması Uyuşum yüzdesi “Güvenirlilik = Görüş birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100” formülü kullanılarak hesaplanarak uyum yüzdesi %81 tespit edilmiştir. Araştırmanın geçerliğini sağlamak amacıyla edilen bulgular, herhangi bir yoruma yer vermeden ayrı başlıklar halinde, sık sık doğrudan alıntılara yer verilerek sunulmuştur. Doğrudan alıntılar yapılırken öğretmenler Ö1, Ö2 ...Ö13 şeklinde kodlanmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde öğretmenlere uygulanan açık uçlu görüşme soruları incelenmiş ve sorulara alınan yanıtlar betimsel analiz yapılarak temalar ve temalara bağlı olarak çıkan kodlar ile kodların frekansları verilmiştir. Görüşme sorularından 3 farklı tema çıkmıştır;1. Tema, sosyal bilgiler öğretmenleri için Türk kültür öğelerinin neler olduğu, 2. Tema, sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alması gereken Türk kültür öğeleri nelerdir, 3. Tema ise sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan Türk kültür öğeleridir.

Çalışma sonucunda ortaya çıkan sosyal bilgiler öğretmenleri için Türk kültür öğelerinin neler olduğu 1. Temaya ilişkin bulgulara tablo1 de yer verilmiştir:

Tema	Kodlar	Frekans
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine göre Türk-Kültür öğeleri	Törenler (dini, milli, askeri)	32
	Taşınabilir el sanatları (halı, kilim, dokuma)	28
	Askeri malz. (ok, yay, kılıç)	24
	Gelenek-görenek	23
	Giyim-kuşam	18
	Yeme-içme	18
	Din (Şamanizm, Gök tanrı)	18
	Dil	17
Giyim-kuşam	17	

	Hayvancılık (at)	15
	Tarih	15
	Otağı-çadır	14
	Müzik (kam, baksı, davul, zurna)	13
	Yuğ töreni	12
	Fıkra (Nasrettin hoca)	12
	Bayrak	11

Sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılan görüşme sonucunda sosyal bilgiler öğretmenleri var olan Türk kültür öğeleri arasında en fazla dini, milli, askeri, düğün, şölenler, panayırlar (İslamiyet öncesi Türk devleti) gibi törenleri en fazla Türk kültür öğesi olarak belirtmişlerdir (f:32). Sosyal bilgiler öğretmenleri törenlerin dışında çoğunluklu olarak, halı, kilim, koşum takımları, silah yapım malzemeleri, resim, nakkaşlık, minyatür sanatı, oymacılık, kakmacılık, çinicilik, hat sanatı gibi taşınır-taşınmaz el sanatlarını) (f:28) Türk kültür öğesi olarak görmüşlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin en fazla cevap verdikleri bir diğer Türk kültür öğesi ise ok, yay, kılıç gibi askeri malzemelerdir (f:24). Öğretmenlerin Türk kültür öğesi olarak en az gördükleri öğeler ise yuğ törenleri (f12), Fıkralar (f12) ve bayrak (f:11) tir. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine göre Türk-kültür öğelerine ilişkin temaya verilen örnek cevaplar şöyledir;

Ö3:Otağı, yay, kılıç, çadır evet bunlar Türk kültür öğeleridir ama aynı zamanda bayram törenleri, mutfak kültürü, eğitim kültürü sosyal yaklaşım sosyal değerlerde kültürün bir parçasıdır. Ahlaki değerler üzerine kurulu olan her şey örneğin Türk töresi gibi bunun yanı sıra adetler gelenek ve görenekler yani el öpmek bile mesela bence Türk kültürünün bir ögesidir. Mutfakta pişirdiğimiz yemek bile Türk kültürünün bence bir ögesidir. Giyim tarzımız bile dâhil olabilir. Bunları somut birkaç örnek ile sınırlı tutamayız. Büyüklere saygı göstermek bence genel anlamda Türk kültürünün bir ögesidir. Kadına duyulan saygıyı da buna dâhil edebiliriz. Bence bunlar Türk kültürünün temelidir.

Ö7:giyim kuşam yeme içme konuları Türk mutfağı Türk müziği gibi bölümlerin bulunmaktadır. Kültürü oluşturan dinsel kavramlardan ilki Şamanizm ve Şamanizm felsefesi ve bunun getirdikleridir.

Ö10:Bununla birlikte Gök Tanrı inancı da bir başka öğedir. Coğrafya alanındaki özelliklere bağlı olarak Oluşan sosyal hayatta hayvancılık faaliyetleri ve Askeri yapının kuvvetli olduğunu görüyoruz. Bunların yanında at Demir taşınabilir araç gereçler ve göçebe yaşam başka öğelerdendir. Bunların bir sonucu olarak pantolon ve gömlek Türk kültüründe yer alan giysilerdendir. Hayvancılı-

ğın ticari faaliyet olması sonucu yemek kültürü içinde et ağırlıklı bir beslenme ve hayvansal gıdalar öne çıkmaktadır. Bir başka Türk kültür ögesi ise davul zurna gibi müzik aletleri yer almaktadır. Toplumsal hayattaki düğün törenleri bir başka ögedir. Halı ve kilim dokumacılığı bilhassa çadır kültürü Türk kültürü içinde olmazsa olmazdır

Ö12:Gelenekler görenekler, yemeklerimiz, bayramlarımız, ev döşeme tarzımız bizim kültürümüzü yansıtır. Orta Asya Türk kültüründen örnek verirsek otağı, kılıç, ok, yay, at binmek ve törenleri de sayabiliriz. El işleri, iğne oyası, Anadolu'ya ait kıyafetlerdeki çiçek desenleri, halk oyunları; harmandalı, çayda çıra, horon, zeybek, türküler, nazar boncuğu, yağlı güreş, cirit atmak da bizim kültür öğelerimizdir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alması gereken Türk kültür öğeleri nelerdir, temasına ilişkin bulgular Tablo 2 de şöyle verilmiştir:

Tema	Kodlar	Frekans
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine göre, Sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunması gereken Türk-kültür öğeleri	Gelenek-görenek (folklor, çocuk sevgisi, misafirperverlik)	30
	Törenler (dini, milli, askeri)	22
	sanat	22
	Yönetim biçimi	21
	Dil	18
	Mimari	16
	Din	14
	Destan	14
	Askeri malzeme	12
	Giyim-kuşam	12
	Demir	12
	Tarih	11
	Askeri	11
	Müzik	10
	at	9

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarında (5.sınıf, 6. Sınıf, 7. Sınıf) bulunması gereken Türk kültür öğeleri temasında en fazla folklor,

misafirperverlik, çocuk sevgisi, el öpme kadına saygı, doğaya saygı gibi gelenek ve göreneklerin (f; 30)ders kitaplarında yer almasını belirtmişlerdir. Bunun dışında dini, milli, panayırları, ad koyma ve askeri törenleri (f;22) ile halı, kilim, çadır dokumacılığı, oymacılık, kakmacılık, hat, minyatür, çinçilik, nakkaşlık gibi taşınır-taşınamaz el sanatlarını ikinci sırada belirtmişlerdir. Bunların dışında üçüncü olarak en fazla bulunması gereken Türk kültür ögesi ise yönetim biçimi (f;21) dir. Öğretmenlerin ders kitaplarında bulunması gereken Türk kültür öğelerine en az verdikleri yanıtlar ise, ok, yay, kılıç, kalkan gibi askeri malzemeler (f;11) ile kam, baksı, davul, zurna, mehter gibi müziği (f;10) almışlardır. En az frekansa sahip olan Türk kültür ögesi ise at (f;9) ögesidir. Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alması gereken Türk kültür öğeleri nelerdir. Temasına verilen örnek cevaplar şöyledir;

Ö1.....; Türk kültürüne ait silahlar, kıyafetler gibi fiziki kültür öğelerinin yanında eski Türklerin sosyal hayatlarını, törenlerini, gelenek göreneklerini ve kutlamalarını anlatan daha fazla kültür ögesi olması gerektiğini düşünüyorum. Öğrencilerim eski Türklere ait sosyal yaşamdan bilgiler içeren üniteleri daha çok seviyorlar ve ben de daha çok eğlendiklerini hissediyorum.

Ö4.....; Günümüzdeki toplumsal yaşantının da mutlaka sosyal bilgiler ders kitaplarında olması gereklidir. Günümüzde baktığımız zaman geleneklerin değiştiğini görüyoruz. Kendi kültürümüzü unutma aşamasına kadar geldik. Bu nedenle geçmişten gelen gelenek ve göreneklerimiz tabii ki de çağdaşlıktan da geri kalmadan sosyal bilgiler ders kitaplarına koyulması gereklidir. Bunlar kına gecesi, düğünler, yapılan törenler kitapta yer almalıdır. Özellikle folklor çok önemlidir. Folklor deyince sadece halk oyunları değil destanlar, şiirler, hikâyeler, düğünler de vardır. Aynı zamanda ülkede farklı farklı geleneklerin olduğu göz ardı edilmemelidir. Ancak ortak Türk kültür ögesi şeklinde verilmelidir. Kitaplarda kültürümüze ait birçok şeyden bahsedilmelidir. Yemekler, düğünler, törenler, bayramlar, misafirperverlik anlatılıyor.

Ö8.....; Türk müziği hakkında daha çok bilgilere yer verilmeli maalesef ihmal edilmekte, sanat öğeleri de ön plana çıkarılmalı ebru, hat, çini sanatı, halı kilim dokumacılığı bu sanat eserlerindeki motiveler ayrıca dönemin özellikleri hakkında bilgi verir kullanılan renkler ise Türk kültürünü yansıtır bir tek eserden birçok bilgiye düşünerek sorgulayarak kendileri ulaşabilirler. Bu öğeleri de ön plana çıkarmalıyız.

Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan Türk kültür öğeleri olan 3. Temaya ilişki bulgular tablo 3 de yer almaktadır:

Tema	Kodlar	Frekans
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine göre, Sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan Türk-kültür öğeleri	5.sınıf	
	Mimari (çadır, medrese, kervansaray, han, hamam, köprü, çeşme)	36
	El sanatları	26
	Halk oyunu	25
	Orta oyunu	24
	Törenler	23
	Kılık-kıyafet	21
	Yönetim	20
	Bağımsızlık (istiklal marşı, bayrak)	20
	Gelenek-görenek	18
	Müzik-horon	15
	Çinicilik	14
	Yiyecek-içecek	13
	Bakırcılık	13
	Demircilik	13
	Marangoz	12
	Dayanışma	12
	Türkü	12
	Lokum	12
	Hamam	11
	Nevruz	11
	Hidrellez	11
	Güllaç	11
	Reçel	11
	Destan	11
	Minyatür	9
	Zeybek	9
	Ebru sanatı	8
Keçecilik	7	
Asker uğurlama		

	<u>6.sınıf</u>	42
	Askeri malzeme(ok, yay, kılıç)	34
	El sanatları	23
	Destan	22
	Tören	21
	Devlet yönetimi	20
	Çadır-otağı	15
	Nevruz	13
	Kına gecesi	13
	Mimari	13
	Demir	12
	Bağımsızlık	12
	At	10
	ordu	9
	düğün	9
	minyatür	8
	müzik	8
	dil	7
	din	5
	tarih	5
	resim	3
	gelenek-görenek	
	<u>7. sınıf</u>	32
	Mimari	30
	Devlet yönetimi	28
	Müzik	27
	Minyatür	19
	Askeri	18
	Tören	17
	El sanatları	16
	Bağımsızlık	16
	Destan	15

	Kahve	14
	Kılık-kıyafet	13
	Ahilik	12
	Dil	9
	Güreş	7
	hamam	

Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan Türk kültür öğelerine bakıldığında en fazla olduğu söylenen Türk kültür ögesi çadır, medrese, kervansaray, han, hamam, köprü, çeşme gibi mimari öğesidir. (f;36), ikinci olarak, , halı, kilim, koşum takımları, silah yapım malzemeleri, resim, nakkaşlık, minyatür sanatı, oymacılık, kakmacılık, çinicilik, hat sanatı gibi taşınır-taşınmaz el sanatlarını ögesi gelmektedir. (F;26), üçüncü olarak ise, hak oyunları ögesi gelmektedir (f;25) en az olduğu belirtilen Türk kültür öğeleri ise, Marangoz, Dayanışma, Türkü, Lokum, Hamam (f;12) öğeleri ile Nevruz, Hidrellez, Güllaç, Reçel, Destan, Minyatür (F; 11) üçüncü en olduğu belirtilen Türk kültür ise, Zeybek ve Ebru sanatı (F;9) bir diğer en az olduğu söylenen öge ise, Keçecilik (F; 8) ögesidir. En az olduğu söylenen öge ise, Asker uğurlama (F; 7) ögesidir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan Türk kültür öğelerine bakıldığında en fazla olduğu söylenen Türk kültür ögesi, ok, yay, kılıç, kalkan gibi askeri malzemeler (F; 42) ögesi iken ikinci en fazla olduğu söylenen öge ise, halı, kilim, koşum takımları, silah yapım malzemeleri, resim, nakkaşlık, minyatür sanatı, oymacılık, kakmacılık, çinicilik, hat sanatı gibi taşınır-taşınmaz el sanatlarını ögesidir. (F; 34), üçün en fazla olduğu söylenen Türk kültür ögesi destan (F; 23) ögesidir. 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında en az bulunduğu belirtilen Türk kültür öğeleri ise şöyledir; düğün ve minyatür (F; 9), müzik ve dil (F; 8), din (F; 7), tarih ve resim (F; 5) gelenek-görenek (F; 3) ögesidir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan Türk kültür öğelerine bakıldığında en fazla olduğu söylenen Türk kültür öğeleri şöyledir; çadır, medrese, kervansaray, han, hamam, köprü, çeşme gibi mimari ögesi (F; 32) ile devlet yönetimi (F:30) ögesi ve kam, baksı, davul, zurna gibi müzik ögesidir (F; 28). 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında en az bulunduğu belirtilen Türk kültür öğeleri ise şöyledir; kılık-kıyafet (F; 14), ahilik (F; 13), dil (F; 12), güreş (F; 9), hamam (F; 7) öğeleridir.

Sonuç ve Öneriler

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türk kültür ögelerinin ders kitaplarındaki kullanımına ilişkin görüşlerine bakıldığında Türk kültür ögelerinin neler olabileceği, bu kültür ögelerinden hangilerinin ders kitaplarında yer alması gerektiği ve ders kitaplarında yer alan Türk kültür ögelerine bakılmış ve karşılaştırma yapılmıştır. Bu bağlamda Türk kültür ögelerine ilişkin ders kitaplarında “nedir, ne olmalıdır ve neler vardır” sorularının cevapları ortaya konmuştur. Bu sonuçlardan ilki öğretmenlerin Türk kültür ögesi olarak en fazla gördükleri törenler, el sanatlar, askeri malzemeler ve gelenek göreneklerdir. Öğretmenlerin ders kitaplarında olması gerektiğini düşündükleri kültür ögeleri ise gelenek görenekler, törenler, el sanatları ve yönetim biçimleridir. Ders kitaplarında var olan kültür ögelerine bakıldığında ise 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında el sanatları, mimari yapılar, halk oyunları ve törenlerdir. 6. Sınıfta askeri malzemeler, el sanatlar, törenler ve destanlar vardır. 7. Sınıfta ise mimari, devlet yönetimleri, müzik ve el sanatları vardır. Görüldüğü gibi öğretmenleri kültür ögeleri ile ders kitaplarında olması gereken kültür ögeleri çoğunlukla birbirleriyle benzerken ders kitaplarında olan Türk kültür ögeleri 5. Ve 6. sınıfta tamamen örtüşmektedir. Yani öğretmenlerin Türk kültür ögesi olarak belirttikleri ile ders kitaplarında yer alması gereken ögeler ve ders kitaplarında hali hazırda verilen kültür ögeleri neredeyse birebir aynıdır. Bu bize sosyal bilgiler öğretmenlerinin alan hâkimiyetlerinin yüksek olduğunu gösterirken aynı zamanda sosyal bilgiler öğretim programına da hâkim olduklarını göstermektedir. Fakat 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan kültür ögelerine bakıldığında öğretmenlerin olması gereken kültür ögeleri ile örtüşmediği görülmektedir. Bu da bize sosyal bilgiler öğretmenlerinin 7. Sınıfta öğrencilerin gelişimsel özelliklerine uygun kültür ögelerini yeterince tahmin edemedikleri ya da program hazırlanırken olması gereken kültür ögelerine yeterince ağırlık verilemediğini gösterir.

Ders kitaplarında yer alan Türk kültür ögelerine bakıldığında çoğunlukla maddi kültür ögeleri olduğu görülmektedir. Oysaki kültür maddi ve manevi olmak üzere bir bütündür. Bu anlamda programda Türklerin yazılı ve maddi olmayan sözlü ve tavıra dayalı olan ve toplumun bir arada dayanışma içinde adaletli, hoşgörülü, yardımsever, misafirperver ve bağımsızlığına düşkün olan manevi kültür ögeleri eksik bırakılmıştır. Bunun yanında bugün küresel anlamda Türkleri tanıtan lokum, kahve, nevrüz, yoğurt, pantolon, reçel, kırmızı gibi kültür ögelerine programda daha fazla yer verilmesi ve uygun kazanımlarla öğrencilere hissettirilmesi uygun olur.

KAYNAKÇA

- 📖 Eröz, Mehmet. Sakarya'nın Hizmetinde Yeni Bir İçtimai İlim ve Sosyal Antropoloji. *Sosyoloji Konferansları* (1969): 21-64.
- 📖 Güfta, Hüseyin ve Mustafa Onur Kan. İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabının Dil ile ilgili Kültür Öğeleri açısından İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8. 15 (2011): 239 - 256.
- 📖 Kaplan, Aysun Ö. "Durum Çalışması." S. Baştürk içinde, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Vize, 2013. 197-216.
- 📖 MEB, M. E. *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2018.
- 📖 Talas, Mustafa. "Tarihi Süreçte Türk Beslenme Kültürü ve Mehmet Eröz'e Göre Türk Yemekleri." *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (2005): 273-283.